

Speech Thom de Graaf opening symposium Kunstonderwijs en

Kunstonderzoek op 6 oktober 2016

Dames en heren,

Dank aan de Amsterdamse hogeschool voor de Kunsten die vandaag onze gastheer is. De AHK leidt studenten op voor het nationale en internationale werkveld van kunst, cultuur en erfgoed. Excellentie is hier in Amsterdam het uitgangspunt en de missie is getalenteerde studenten te helpen hun artistieke identiteit te ontwikkelen vanuit vakmanschap en traditie en met oog voor vernieuwing, in nauwe verwevenheid met het internationaal toonaangevende werkveld.

Ik hoop dat wij ons vandaag laten inspireren door die missie.

Vandaag staat het praktijkgericht onderzoek in het kunstonderwijs centraal. De sector maakt de volgende stap naar de toekomst en laat vandaag zien wat zij in huis heeft. De kunsten spelen een belangrijke rol in het vormgeven van die toekomst. Onze, in toenemende mate multiculturele en pluralistische samenleving stelt nieuwe en andere vragen over de rol, betekenis en werking van kunst. Onderzoek helpt om die vragen naar beste vermogen te beantwoorden of in ieder geval een poging daartoe te doen.

Daar zijn heel mooie voorbeelden van, die deels vandaag aan u worden gepresenteerd. Zo is er het lectoraat **Future Urban Regions (FUR)**. In multidisciplinaire labs doen masterstudenten architectuur, stedenbouwkunde en landschapsarchitectuur samen praktijkgericht onderzoek. Het lectoraat werkt aan de verbetering van het stedelijke milieu, de economische situatie en sociaal-culturele participatie. Zo gaven studenten bijvoorbeeld advies aan Rotterdam Zuid over nieuwe manieren van afvalverwerking. Een verrassende verbinding van kunst en samenleving..

Ook zien we nieuwe toegepaste kunstpraktijken ontstaan in de wisselwerking tussen kunsten en creatieve industrie. We zien scherpe grenzen tussen kunstdisciplines vervagen en de verhouding tot het publiek veranderen. Deze dynamiek vraagt om onderzoek naar de kunsten in velerlei vormen en in verbinding met uiteenlopende disciplines, van cultureel-antropologisch onderzoek tot neurologisch onderzoek en van technologisch materiaalonderzoek tot historisch onderzoek. Kunstlectoraten, maar ook bestaande en nieuwe masteropleidingen en labs verrichten dergelijk onderzoek en baseren zich op concrete vragen uit de kunstpraktijk en de samenleving.

Het praktijkgerichte onderzoek heeft de afgelopen jaren aan betekenis gewonnen. Het heeft ook deels mijn agenda als voorzitter van de Vereniging Hogescholen bepaald. Het afgelopen jaar bijvoorbeeld bouwden wij met elkaar aan onze strategische onderzoeksagenda “Onderzoek met Impact” die we eind augustus presenteerden en 2 weken daarna volgde de investeringsagenda die voortvloeit uit de Nationale Wetenschapsagenda. Het hbo heeft in die NWA een relevante rol gekregen en maakt tegenwoordig volwaardig deel uit van de wetenschapsfamilie; fundamenteel, toegepast, praktijkgericht, het zijn geen gescheiden werelden meer, maar schakels in dezelfde keten die uiteindelijk leidt naar vernieuwing en verbetering, naar innovatie van ons leven en werken.

In de strategische onderzoeksagenda “Onderzoek met Impact” laten we zien hoe relevant onderzoek van hogescholen is voor de maatschappelijke uitdagingen waar we voor staan. En ook vandaag zullen wij daar een keur aan voorbeelden van zien.

Zoals de Heimwee Express van studenten van de HKU die zich weken lang verdiepten in de belevingswereld van ouderen in een verzorgingshuis en vervolgens installaties ontwierpen en maakten die heden en verleden met elkaar verbinden: beelden vanuit het perspectief van een treinmachinist, een

herinneringskoffer, muziek. Aaibare en hoorbare kunst waar de bewoners veel aan hebben en onderzoek met directe impact.

Omdat de impact van het onderzoek dat aan hogescholen wordt verricht zo groot kan zijn, moeten we de stijgende lijn van de afgelopen tijd verder doortrekken. Dat doen we als gehele hbo-sector, daar vragen we ook de steun en betrokkenheid van de overheid voor en vandaag laten we zien wat de kunstensector binnen het hbo voor impact kan hebben.

Dames en heren,

Voor een gezond onderzoekklimaat is een derde cyclus, die dus leidt tot doctoraten, onontbeerlijk. Dat geldt voor het hbo in het algemeen en voor de kunsten in het bijzonder. Met de afwijkende positie die de kunsthogescholen in ons binaire hoger onderwijsstelsel hebben is de inrichting van een derde cyclus dichtbij de kunstopleidingen noodzaak om te kunnen blijven concurreren op de internationale onderwijs- en onderzoekmarkt. Promotietrajecten liggen in het verlengde van de masteropleidingen die de afgelopen jaren in het kader van het Sectorplan Kunstonderwijs zijn uitgebouwd. Een derde cyclus biedt ook de gelegenheid tot verdieping en reflectie voor 'terugkerende' professionals (waaronder de eigen docenten).

Belangrijk is het daarom dat we voor de inrichting van een derde cyclus een (financiële) infrastructuur creëren die eigen is aan het kunstonderwijs en de beroepspraktijk waarvoor wordt opgeleid. Er bestaan al goede voorbeelden van samenwerking met universiteiten en niet alleen in de sfeer van het bachelor-onderwijs zoals het recente double degree program van Codarts, Willem de Koning en de Erasmus Universiteit. Zo is er sinds 2001 een regeling tussen de Hogeschool der Kunsten Den Haag en de Universiteit Leiden waarin kunstenaar-onderzoekers toegang hebben tot universitaire promotietrajecten en heeft de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht een samenwerkingsverband met de Universiteit Utrecht. Ik weet dat er ook hier in Amsterdam inmiddels gesprekken worden gevoerd.

Internationaal gezien moeten we nog een grote stap zetten. Dat heeft te maken met dat beperkende binaire Nederlandse stelsel dat misschien in de vorige eeuw nog enig hout sneed, maar vandaag de dag eerder hindert dan helpt. In andere landen zijn kunstopleidingen binnen het hoger onderwijs niet alleen in naam Universities of the arts, maar hebben ze daar ook het instrumentarium voor. Zij hebben de bevoegdheid om professionele doctoraten te verlenen en daardoor de 'artistic research', het kunstonderzoek,

verdieping te geven, een nieuwe dimensie. Vorige week namen we – en verschillenden onder u waren daarbij – een kijkje in de Zweedse keuken. Daar bestaan verschillende modellen, deels vergelijkbaar met bijvoorbeeld de samenwerking tussen een hogeschool en een universiteit hier (zoals Den Haag en Leiden), en deels ook in een autonome setting. De Stockholm University of the Arts biedt bijvoorbeeld zelf een PhD aan, een “ PhD on artistic grounds” met een minder academisch en meer artistiek conceptuele vorm en inhoud. Een schrijver die bijvoorbeeld op een roman en een essay over de totstandkoming daarvan promoveert. Een filmer die in een artistiek onderzoek zijn motieven en producten analyseert en toetst in relatie tot zijn omgeving en daarover op verantwoorde wijze rapporteert.

Beide modellen zijn interessant om verder te exploreren, hoe gevoelig en lastig dat ook kan zijn gegeven de huidige regelgeving en de bestaande historisch bepaalde competenties. Maar zonder beweging gebeurt niets en zonder druk geen beweging.

Dames en heren,

Vandaag zijn we hier om kennis met elkaar te delen. Maar ook om onze nieuwe strategische agenda voor de komende 4 jaar aan u te presenteren. De volgende stap: **KUO Next**.

In een snel kleiner wordende wereld moet het kunstonderwijs excellente opleidingen verder uitbouwen en toptalent uit de hele wereld aantrekken en weer exporteren. Zo werd het al door Robbert Dijkgraaf verwoordt in zijn rapport “Onderscheiden, verbinden, vernieuwen” uit 2010 .

Intussen is het kunstonderwijs zes jaar verder. In de afgelopen jaren heeft de sector met succes samengewerkt aan de verdere versterking en de profilering van de afzonderlijke instellingen en de sector als geheel. Op het vlak van ‘onderscheiden’ en ‘vernieuwen’ zijn stappen gezet. Dat gebeurde binnen een sectorplan met afspraken over kwaliteit, kwantiteit en innovatie.

De hogescholen blijven samenwerken aan de kwaliteit van het onderwijs en spelen daarbij in op vragen uit de samenleving en innovatiebehoefte in het werkveld. Deze verbinding met de omgeving vormt de leidraad in de nieuwe agenda KUO NEXT 2016-2020. Deze agenda beschrijft de ambities voor de komende vier jaar. Behalve op ‘onderscheiden’ en ‘vernieuwen’ ligt in deze periode het accent meer op **‘verbinden’**. De sector heeft laten zien zichzelf te kunnen reguleren en gaat ook in de volgende fase van innovatie gezamenlijk optrekken. En dat gebeurt in nauwe verbinding met partijen in de samenleving. In een tijd waarin de cultuursector sterk onder druk staat en tegelijkertijd de

roep om scheppende en toegepaste kunst, betekenisgeving en reflectie steeds sterker wordt neemt het kunstonderwijs duidelijk positie in. Een maatschappelijke positie.

Minister Bussemaker noemde het ondersteunen van talent een investering in de toekomst van cultuur en in de toekomst van de samenleving. Daar herkennen we ons als sector zich in. De positionering van het kunstonderwijs in het culturele veld, de cultuureducatie, de creatieve industrie en daarbuiten, onderstreept zijn maatschappelijke relevantie.

Het kunstonderwijs neemt in het hoger onderwijs een bijzondere positie in. De sector is sterk maatschappelijk en internationaal georiënteerd. En er is nauwelijks een pendant in het wetenschappelijk onderwijs. Wie in de kunsten wil studeren, gaat naar één van de hogescholen met kunstonderwijs. De sector kunstonderwijs kiest ervoor hoogwaardig en selectief te blijven. De sector beslaat slechts **4%** van het HBO bacheloronderwijs, zo'n 20.000 studenten, en is in de laatste tien jaar niet gegroeid. Dat is een bewuste keuze. Voor hoogwaardige kwaliteit.

De agenda formuleert 4 belangrijke ambities die in 2020 moeten zijn gerealiseerd, ik noem ze kort:

- **Open voor divers talent** en maximaal toegankelijk voor een hoogwaardige en diverse instroom van studenten.
- **Flexibel** door variëteit in opleidingsroutes in het kunstvak op school en online, voltijd en deeltijd.
- **Een lab voor research & development** met een stevige basis voor een derde cyclus praktijkgericht onderzoek.
- **Gepositioneerd en** tegelijk verbonden met de landelijke en regionale agenda's.

Dames en heren,

Het kunstonderwijs heeft de samenleving zoals gezegd – in brede zin – veel te bieden. De omgeving heeft dat ook aan het kunstonderwijs. Het is nadrukkelijk een wisselwerking. Omdat de verbinding met de partners voor het kunstonderwijs zo belangrijk is, zou ik deze agenda dan ook graag symbolisch aan u, (kijken naar podium) willen aanbieden....

Dank u wel.